

**MUNI
SPORT**

Didaktické formy

Didaktická forma – vymezení

- **didaktická forma** = organizační rámec, **způsob uspořádání** řízeného vzdělávání, vyučování + učení
- forma řeší otázky ***S kým? Kde? Jak?*** probíhá vzdělávání →
- = **předpoklad úspěšného vzdělávání**
- forma neexistuje „sama“ – vždy **symbióza (propojení) = forma + metody + prostředky** → splnění vzdělávacích cílů
- viz **komplexní výukové metody** = sloučení forem + metod + prostředků

Dělení didaktických forem

Dělení = řada přístupů, klasifikací, ... – **základní otázka** =

- v rámci **formálního** X **neformálního** vzdělávání?
- v rámci **školního** X **mimoškolního** vzdělávání?
- v rámci **povinného** X **zájmového** vzdělávání?
- jde o **volnočasového** vzdělávání? → „možnost ústupu“
- jaké **věkové** skupiny se týká?

Výběr ← **cíle, obsah, prostředky**, ... (viz výběr metod) +
možnosti (institucionální, ekonomické, personální, ...)

Dělení didaktických forem

Podle *počtu účastníků*

- **A. individuální** = 1 edukátor + 1 edukant
  - dlouhá tradice (pravěk, antika, výchova elit, ...)
  - respektování individuality edukanta + přiměřenost + **efektivita** X **ekonomická náročnost** →
  - **využití** – „**mimořádné situace**“ = talent, vysoká úroveň – sport, umění, věda, ..., znevýhodnění (asistenti, ...), ...
- **B. hromadné** = 1 (popř. více) edukátor + edukanti

Dělení didaktických forem

B. hromadné didaktické formy

- optimismus Komenského – více než 100 žáků
- tradice = vznik povinné školy (1774)
- současnost – 20–30, snahy snižovat počty ← individualizace, poruchy učení, ...
- **frontální výuka** = **společné** metody + obsah + čas
  - **dominantní** (= frontální) postavení **edukátora** →
  - **pasivita**, absence kooperace a vnitřní diferenciacce („nestíhám“ X „nudím se“) X
  - **efektivní** (ekonomicky, časově, prostorově, ...)

Dělení didaktických forem

B. hromadné didaktické formy

- **skupinová výuka** = rozdělení celku na skupiny
  - homogenní X heterogenní, formální X neformální
  - optimální velikost skupiny = 5–6 členů
  - posílení komunikace a aktivity, sociální učení, vymezení rolí ve skupině X
  - organizačně + časově náročnější, někdo „se veze“, ...
- **kooperativní výuka** = důraz na **spolupráci ve skupině**
  - často řešení problémového úkolu →
  - rozvoj sociálního učení
  - efektivní do 4 členů

Dělení didaktických forem

B. hromadné didaktické formy

- **partnerská výuka** = páry – učení ve dvojicích – obdobné požadavky jako u skupinové výuky
- **individualizovaná výuka** = edukant se učí dle svých úkolů v rámci celé skupiny
- **teamteaching** = týmová výuka = **2** (= tandemová, párová) **nebo více edukátorů** (učitelů, odborníků, ...) = **různé aspekty** – realizuje (+ připravuje, hodnotí, dále rozvíjí, ...) vzdělávání

Dělení didaktických forem

*Podle **délky trvání***

- „tradiční“ **výuková jednotka** (vyučovací hodina, přednáška, seminář, cvičení, ... = cca 40–60 minut, ve škole 45 minut)
- **zkrácená výuková jednotka**
- **prodloužená výuková jednotka** = cca nad 120 minut
- **bloková výuka** = několik spojených vyučovacích jednotek
- **celodenní/vícedenní blok** – např. exkurze, výlet, kurz, ...
- **epocha** = pravidelně se opakující blok
(viz waldorfská škola – 3–6 týdnů jedno téma)

Dělení didaktických forem

*Didaktické (vzdělávací) formy podle **formy edukace**:*

- Didaktické formy **školní edukace** – viz dále
- Didaktické formy **mimoškolní/volnočasové edukace**
- Didaktické formy v rámci **rodinné edukace** – viz současné mimořádné nároky na vzdělávání dětí doma

*Podle vzdělávacího **prostředí***

- **reálné prostředí** (škola, klub, muzeum, rodina, ...)
- **virtuální prostředí** – nejen pro dospělé – viz současnost

Dělení didaktických forem

*Didaktické formy podle způsobu **organizace***

- **prezenční** – „tváří v tvář“ – osobní spolupráce všech účastníků, zpravidla probíhá denně
- **distanční** – samostatné a většinou individuální vzdělávání za využití **studijních materiálů** – **opor** (především elektronické)
- **kombinované** – propojení prezenční a distanční formy (typické pro dálkové VŠ, profesní vzdělávání – trenéři, ...)
- **e-learning** – digitálně zpracovaná komplexní výuková lekce → možnost individuálního a variabilního učení

Distanční forma vzdělávání

- **počátky** – např. britské impérium 19. století – vzdělávání úředníků v koloniích (lodní doprava úkolů, ...)
- **rozvoj internetu** = obrovské možnosti distančního vzdělávání
- edukátoři = **tutoři** – v průběhu distančního studia fyzicky (převážně) **odděleni od studujících** =
- forma **individuální výuky** distančně **podporovaná** =
- **distanční komunikační a informační prostředky** = využití internetu (chat, schůzky, videokonference, e-mail, e-learning, sociální sítě, ...), textové materiály, počítačové programy, záznamy na CD a DVD nosičích, ...

Distanční forma vzdělávání

- distanční vzdělávání = **smazání** zeměpisné **vzdálenosti**, **časových problémů**, ... →
- **význam** hlavně pro pracující = zvýšení kvalifikace, seznámení s rozvojem v dané oblasti, ...
- **výhody** = časová flexibilita, individuální přístup, ...
- **limity** = kvalitní PC, připojení k internetu, sebekázeň, motivace, **osobní kontakt**, ...

Distanční forma vzdělávání

- nejrozšířenější distanční vzdělávání na světě = **USA**
- významné mj. v **trenérském vzdělávání**
- viz ***American Sport Education Program***
- založení 1976 – **Rainer Martens**
(viz *Úspěšný trenér*, Grada, 2006)
- vzdělávání profesionálních i dobrovolných trenérů
- 2003 – **distanční vzdělávání pro trenéry**
formou online kurzů – propojení s dalšími SŠ a VŠ
- cca 25 000 trenérů ročně

Dělení didaktických forem

*Didaktické formy podle **instituce/místa***

- **A. ve vzdělávacích (školních) institucích**
(MŠ, ZŠ, ZUŠ, VŠ, U3V, podnikové vzdělávání, ...)
  - v učebně = třída, posluchárna, ... –
různé možnosti uspořádání, ...
  - ve specializované učebně –
odborná učebna, laboratoř, dílna, ...
  - v tělocvičně (modifikace – posilovna, školní dvůr, ...)
  - ...

Dělení didaktických forem

*Didaktické formy podle **instituce/místa***

– **B. v mimoškolní instituci**

- v kulturním zařízení = muzeum, galerie – expozice – speciální místnost, hrad, historická lokalita, knihovna, ZOO, divadlo, kino, kulturní klub, ...
- v domě dětí a mládeže, ...
- v zájmové organizaci (kroužky, ...)
- v podniku (provoz, speciální místnost, ...)
- ve sportovním klubu, „fitku“, na sportovním stadionu, ...
- ...

Dělení didaktických forem

*Didaktické formy podle **instituce/místa***

– C. vzdělávání v rodině

- pomoc rodičů, prarodičů, ... formální X neformální X informální vzdělávání
- domácí učitel, pedagogický asistent, trenér, ...
- samostatná práce – domácí úkoly, seminární práce, projekty

– D. outdoorové vzdělávací aktivity

- **příroda – upravená** (naučná stezka, lanová centra, skautská tábořiště, ...)
- **příroda – „původní“** (les, louka, ...) ← viz Rousseau

Vyučovací hodina

- = **základní didaktická forma**
formálního (školního) vzdělávání
- vyučovací hodiny tvoří **system** – viz učební plán
(= týdenní, měsíční, ... počty hodin) → rozvrh
- **typy vyučovací hodiny** – **dle fáze** (etapy) **výuky**
- **fáze výuky** = prvky, sekvence výuky – mají specifický cíl
- **fáze výuky** = relativně samostatné časové jednotky,
většinou se však prolínají =
- **motivace + expozice + fixace + diagnóza + aplikace**

Typy vyučovacích hodin

- **Motivační** fáze výuky → **hodina motivační** (= úvodní, orientační, vzbuzující zájem, ...) = motivace + příprava na osvojování nových vědomostí, rozvoj dovedností, ...
- **Expoziční** fáze výuky → **hodina expoziční** = zprostředkování nového tématu, látky, ... (učení novým vědomostem, dovednostem, ...)
- **Fixační** fáze výuky → **hodina fixační** = opakování, procvičování, upevňování, ... naučených vědomostí, dovedností, ...

Typy vyučovacích hodin

- **Diagnostická fáze výuky** → **hodina diagnostická** = zjišťování, prověřování, hodnocení, zkoušení, testování, známkování, ... znalostí a dovedností
- **Aplikační fáze výuky** → **hodina aplikační** = ověření + použití + uplatnění vědomostí a dovedností v praxi – řešení úloh, dokončení projektu, ...

Typy vyučovacích hodin

Nejčastější typy hodin:

- **kombinovaná (smíšená) hodina** = typická, převládající –
  - obsahuje (v různé délce) všechny fáze výuky →
  - plní všechny didaktické funkce =
  - **uvedené fáze + úvod** (organizační pokyny, vymezení cíle, kontrola úkolů, příprava, ...)
  - + **závěr** = shrnutí, zhodnocení a zakončení hodiny
- **výkladová a opakovací hodina** – časté
- ...

Dělení didaktických forem

Didaktické formy dle úrovně vzdělávání

A. preprimární vzdělávání (předškolní) – viz RVP PV

- věk (2) 3–6 (7)
- instituce: mateřské školy + lesní mateřské školy
- odklad školní docházky → přípravné třídy ZŠ
- **organizační formy PV = spontánní aktivity** – především dětská **hra** – prostor pro dokončení
- **řízené činnosti** – podpora aktivity a zájmů dětí
- vyvážený poměr spontánní X řízené aktivity

Dělení didaktických forem

A. preprimární vzdělávání – pokračování

- podpora **osobního soukromí** dětí = klidný koutek (nemusí se účastnit řízených aktivit)
- **řízené aktivity** = individuální + skupinové + frontální
- počet dětí ve třídě – cca 24 – omezeno spojování tříd
- možnost **participace rodičů** na vzdělávání v MŠ
- řízené **zdravotně preventivní pohybové aktivity** – několikrát týdně

B. primární a sekundární vzdělávání = ZŠ a SŠ

- viz typy výuky a vyučovací hodiny

Dělení didaktických forem

C. Terciární vzdělávání = vysoké školy

- viz VŠ vzdělávání – přednáška, seminář, cvičení, bloková výuka – kurzy, ... + → **vzdělávání dospělých (heutagogika)**
- **exkurze** (profesní, podniková, ...) – reálné prostředí
- **konzultace** = porada s odborníkem
- **praxe** (profesní, pedagogická, ...) – klíčová pro profesní rozvoj = ověření a využití výsledků vzdělávání v přímé praxi
- **reflexe praxe** – klíčová pro profesní rozvoj = „odraz, zrcadlení“ = verbalizovat, konfrontovat, ujasnit, analyzovat, ... uskutečněnou aktivitu (zkušenost) → **sebereflexe**

Dělení didaktických forem

vzdělávání dospělých – pokračování

- **mentoring** – klíčový pro **profesní rozvoj** = profesionální vztah – **mentor** (profesně zkušený průvodce) + **mentee** (mentorovaný)
  - probíhá zpravidla v přirozeném prostředí
- **workshop** (např. pro trenéry, manažery, učitele, ...) = pracovní seminář (dílna)
  - vede lektor – různé metody – **zkušenosti účastníků** →
  - **řešení praktického problému**
- **konference** = prezentace aktuálních výzkumů, problémů, ...